

# BEZBEDNOSNA DILEMA U ODNOSIMA SRBIJE I HRVATSKE NAKON IZBIJANJA GRAĐANSKOG RATA U UKRAJINI

Milan Ranković

Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka

Vojna dimenzija bilateralnih odnosa Srbije i Hrvatske nakon građanskog rata u Jugoslaviji zauzima važno mesto u bezbednosnoj arhitekturi Balkanskog poluostrva prožetog etno-nacionalističkim konfliktima. Ovaj rad ima za cilj da analizira osnovnu pretpostavku da između Srbije i Hrvatske postoji bezbednosna dilema nakon izbijanja građanskog rata u Ukrajini. Aktivno naoružavanje i jedne i druge vojske zahteva osvrt na sporazum iz Firence o kontroli konvencionalnog naoružanja na Balkanu. Takođe, potrebno je analizirati osnovne strateško doktrinarne dokumente dvaju zemalja kako bismo dublje razumeli njihove interese u oblasti odbrane. Bitan činilac u vojnim odnosima dvaju država je njihova spoljnopolitička orijentacija prema NATO alijansi kao bezbednosnom kišobranu Evrope čiji je Hrvatska član a Srbija nije. Ova bezbednosna dilema značajna je i u kontekstu stabilnosti Bosne i Hercegovine zato što su Srbija i Hrvatska garantirali poštovanja Dejtonskog sporazuma. Rad analizira i pozicije koje su ove države zauzele prema građanskom ratu u Ukrajini i kakve reperkusije u regionu može imati taj događaj.

Ključne reči: *bezbednosna dilema, Srbija, Hrvatska, Ukrajina, NATO, sporazum iz Firence, građanski rat*

## Uvod

Po mišljenju Džona Herca (John H. Herz) bezbednosna dilema se javlja u anarhičnim društvima bez centralne vlasti. On to opisuje da: „grupa ljudi koja živi u takvoj konstelaciji, moraju biti, kao što obično jesu, zabrinuti za svoju bezbednost kako će biti napadnuti, kontrolisani, okupirani ili poništeni od strane drugih pojedinaca i grupa. Težeći sticanju bezbednosti od takvih napada, oni su podstaknuti da akumuliraju sve više i više moći kako bi izbegli da moć drugih utiče na njih. To, obratno, čini druge nesigurnim primoravajući ih da se pripremaju za najgore. Kako se niko ne može osećati sigurno u svetu sukobljenih entiteta, ravnoteža moći stvara začarani krug bezbednosti i akumuliranja moći.“<sup>1</sup> Drugi teoretičar koji se bavio bezbednosnom dilemom jeste Robert Džervis (Ro-

<sup>1</sup> John H. Herz, „Idealist internationalism and security dilemma“, *World politics*, Vol 2., No. 2, (Jan., 1950), pp.157-180, <https://www.jstor.org/stable/2009187>, (pristupljeno: 29.1.2019)

bert Jervis). On bezbednosnu dilemu opisuje kao: „... stanje u kome pokušaji države da poveća svoju bezbednost smanjuju bezbednost drugih ... u međunarodnoj politici, pak, jačanje bezbednosti jedne države može štetiti drugima.“<sup>2</sup>

Ovaj pojam nasleđe je Hladnog rata imajući u vidu trku u naoružanju SSSR i SAD gde je svaki potez naoružavanja druge strane posmatran kao potencijalno ugrožavanje nacionalne bezbednosti. Sada treba imati u vidu i hibridne pretnje zato što se tada bezbednosna dilema oslanjala isključivo na vojne izazove stabilnosti poretka. Oba autora bezbednosnu dilemu vide kao stanje nesigurnosti i zabrinutosti za sopstveni opstanak što podstiče naoružavanje. Takođe, autori je vezuju za anarhičan sistem država što je osnovni postulat realističke teorije međunarodnih odnosa.

Građanski rat u Ukrajini je geografski posmatrano, konflikt koji se dešava u neposrednom susedstvu EU a ima svoje reperkusije i na Balkan. Ovaj rat predstavlja kulminaciju niza događaja počevši od kada je u zimu 2013. godine tadašnji predsednik Ukrajine Viktor Janukovič odbio da potpiše Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Ukrajine Evropskoj uniji. Ta kriza se produbila kada je u martu Rusija anektirala Krimsko poluostrvo. Takav razvoj događaja predstavlja *sui generis* bezbednosni izazov obzirom kako se dešava na teritoriji Evrope. Stoga su Srbija i Hrvatska, imajući u vidu potencijalne reperkusije konflikta, počele modernizaciju vojnog arsenala u slučaju povratka boraca sa tamošnjih ratišta. Svako pitanje redefinisanja teritorijalnog suvereniteta i granica države je značajan bezbednosni izazov. Zbog toga je kriza u Ukrajini uticala na otvaranje pitanja upoređivanja Kosovske situacije sa ruskom aneksijom Krima. Zvaničan stav Srbije jeste da priznaje teritorijalnu celovitost Ukrajine što je u suprotnosti sa ruskom politikom kojom ne priznaje Kosovo kao nezavisnu državu. Razliku u ta dva slučaja možemo naći i u tome što su se u martu 2014. godine građani Krima izjasnili za pripajanje Rusiji dok je februara 2008. godine, Kosovo jednostrano proglasilo nezavisnost jednim političkim aktom bez konsultacije sa narodom. Takođe, prisajedinjenje i nezavisnost su u ovom kontekstu dva različita pristupa kroz čiju prizmu vidimo kako se ne mogu izvući apsolutne analogije Krimske i situacije na Kosovu. Ono što je važno jeste da je aneksija Krima uticala na političke elite u Srbiji i Hrvatskoj pospešujući bezbednosnu dilemu i strah da može i na Balkanu doći do nasilnog prekranja granica zbog čega i njihove vojske sprovede obnovu kapaciteta.

Modernizacija se sprovodi i kao deo pripreme za borbu protiv diverzifikovanih oblika pretnji nalik organizovanom kriminalu i terorizmu. Takođe, među ovim državama postoji strah od toga kada se jedna od njih naoruža kako druga mora odmah da odgovori stvarajući tako privid trke u naoružanju. Kako je zapazio profesor Dejan Jović: „strah je moćna sila u politici, između ostalog i zato što omogućava izvanredno stanje, kojim se omogućava djelovanje militarističkih i proratnih politika. Strah međutim omogućava i formiranje države koja je instrument zaštite u situaciji neizvjesnosti.“<sup>3</sup>

Balkansko poluostrvo je geopolitički prostor gde Rusija teži dislocirati svoj uticaj kako bi ostvarila svoje geostrateške aspiracije ka toplim morima. Zbog toga u odnosima Srbije i Hrvatske postoji pomenuti strah za sopstvenu bezbednost imajući u vidu srpsku vojno tehničku saradnju sa Rusijom dok Hrvatska inklinira ka tešnjoj saradnji sa SAD i njenim

<sup>2</sup> Robert Jervis, „Cooperation under security dilemma“, *World politics*, Vol 30. No. 2, (Jan., 1978), pp.167-214, <https://www.jstor.org/stable/2009187>, (pristupljeno: 29.1.2019)

<sup>3</sup> Dejan Jović, *Rat i mit: politika identiteta u suvremenoj Hrvatskoj*, Fraktura, Zagreb, 2017., str. 87.

partnerima kao članica NATO saveza. Ovo je takođe područje koje je istorijski posmatrano, predstavljalo važnu borbu za sfere uticaja kao deo američke šire strategije stezanja obruča oko Rusije. Zato posredovani rat koji se vodi na teritoriji Ukrajine ima reperkusije i na ovaj region ako uzmemo u obzir da je prema „Ruskoj koncepciji spoljne politike usvojenoj 2013. godine, ovaj region označen kao region od velikog strateškog značaja.“<sup>4</sup> Takva teza potvrđuje činjenicu o strateškom značaju Balkanskog poluostrva zbog čega i može postojati situacija bezbednosne dileme na tom području.

U kontekstu ukrajinskog građanskog rata, posebno je značajno razmotriti učešće boraca sa ovih prostora u tim sukobima. Njihov boravak tamo i eventualni povratak na Balkan, može predstavljati značajnu bezbednosnu pretnju i dodatno pojačati težnju ka naoružavanju. Pišući o tome, Jelena Beslin i Marija Ignjatijević kažu: „isključujući Rusiju, Srbija je bila među glavnim državama koje su davale borce na strani pro ruskih separatista u ukrajinskom konfliktu, sa otprilike 100 ljudi. Borci sa Zapadnog Balkana su se pridružili kako samoproklamovanoj vojsci Novorusije i u manjoj meri ukrajinskim dobrovoljačkim bataljonima, računajući oko 150-200 boraca na ukrajinskom ratištu.“<sup>5</sup>

To je značajan broj boraca sa ovog područja koji se nalaze na teritoriji Ukrajine ratujući za različite zaračene strane. Takođe, ovo je sukob gde se koriste hibridni modeli ratovanja tako da nije moguće jasno odrediti pretnje miru i stabilnosti. Njihov povratak bi za države ovog regiona predstavljao izazov da se ukrajinski scenario ne ponovi u ovom području.

## Dejtonski sporazum – kamen temeljac regionalne stabilnosti

Srbija i Hrvatska su potpisnice sporazuma iz Dejtona koji je okončao ratne sukobe u BiH i omogućio izgradnju države koja nije u potpunosti završena. Za našu analizu, najbitniji deo ovog dokumenta jeste Aneks 1-B kao Sporazum o regionalnoj stabilizaciji.<sup>6</sup> Prema tome: „države potpisnice se slažu u vezi da je uspostavljanje progresivnih mera za regionalnu stabilnost i kontrolu naoružanja ključno za stvaranje stabilnog mira u regionu.“<sup>7</sup>

Njegove odredbe na prvi pogled regulišu regionalnu ravnotežu snaga uokvirujući je u pravne tokove. Stanje na terenu često odudara od toga zato što se brzo menja usled svoje dinamičnosti i nepredvidivosti. Tako nešto bili su i događaji u Ukrajini. Zbog toga naoružavanje Srbije i Hrvatske treba da ostane u okvirima člana 4 ovog aneksa koji govori o merama za podregionalnu kontrolu konvencionalnog naoružanja.<sup>8</sup>

<sup>4</sup> Matthias Bieri, *The Western Balkans between Europe and Russia*, CSS analyses in security policy, No. 170, March 2015, p.1, <http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/CSSAnalyse170-EN.pdf>, (pristupljeno: 31.1.2019)

<sup>5</sup> Jelena Beslin, Marija Ignjatijević, *Balkan foreign fighters: from Syria to Ukraine*, European Institute for Security Studies, 20/2017, June 2017, p. 2, <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%2020%20Balkan%20foreign%20fighters.pdf>, (pristupljeno: 1.2.2019)

<sup>6</sup> General framework agreement for peace in Bosnia and Herzegovina, *Constitution of Bosnia and Herzegovina*, Annex 1-B, Article I, General obligations, p. 42, [https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA\\_951121\\_DaytonAgreement.pdf](https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf), (pristupljeno: 30.1.2019)

<sup>7</sup> Isto.

<sup>8</sup> General framework agreement for peace in Bosnia and Herzegovina, *Constitution of Bosnia and Herzegovina*, op.cit., p. 44.

Ovaj aneks predstavljao je temelj za Sporazum iz Firence koji je 1996. godine samo ojačao sistem podregionalne kontrole naoružanja. Time se kroz međusobni sistem verifikacije i kontrole stvara stabilno bezbednosno okruženje slobodno od mogućnosti za izbijanje oružanog konflikta. Profesor Filip Ejodus govorio je da je „napredak u implementaciji (Sporazuma iz Firence, prim. aut) bio snažno vezan za politiku uslovljavanja EU i NATO. Sve države regiona su kao svoj spoljno-politički prioritet postavile članstvo u EU i NATO (sa izuzetkom Srbije). Smanjenje suvišnog naoružanja one su shvatale kao politički bezbolnu strateški irelevantnu cenu evroatlantskih integracija.“<sup>9</sup>

Važan efekat koji je imao Dejtonski sporazum je i taj, što je na bezbednosnom nivou, redefinisao ulogu NATO alijanse nakon Hladnog rata o čemu je govorila dr Jasminka Simić. Ona piše: „Vojne obaveze koje je NATO preuzeo prema Dejtonskom mirovnom sporazumu značile su da je NATO izašao van mandata koji mu daje član 5. Vašingtonskog sporazuma.“<sup>10</sup> Konstatcija dr Simić je važna iz razloga zato što NATO i u Ukrajini izlazi van okvira ovlašćenja proizašlih iz pomenutog Vašingtonskog sporazuma. Posebna celina u ovom radu će se baviti NATO alijansom i njenim uticajem na situaciju bezbednosne dileme između Srbije i Hrvatske.

Ovakav dokument, na prvi pogled imao je za cilj smanjenje bezbednosne dileme ograničavajući državama upotrebu konvencionalnog naoružanja. Tako bi mogućnost od oružanog sukoba svela na manju meru. To vidimo kroz prizmu člana 3. Sporazuma iz Firence o podregionalnoj kontroli naoružanja gde stoji: „svi borbeni tenkovi, oklopna vozila, avijacija i helikopteri, kao što je to definisano članom 2. i bilo da su u posedu ili pripadaju državama potpisnicama... trebaju biti podložni brojčanom limitu i drugim procedurama ustanovljenim članom 4...“<sup>11</sup> Međutim, imajući u vidu aktivno naoružavanje vojski Srbije i Hrvatske, koje iako je i dalje u okvirima ograničenja određenih ovim sporazumom, atmosfera bezbednosne dileme još uvek postoji što će biti obrazloženo u narednom poglavlju.

## Vojni odnosi Srbije i Hrvatske

Srpsko hrvatski odnosi su istorijski posmatrano obeleženi međusobnim animozitetima. Profesor Fakulteta političkih znanosti iz Zagreba Dejan Jović je govorio o odumiranju države u svojoj knjizi gde je obrazložio razloge koji su doprineli raspadu Jugoslavije.<sup>12</sup> On je dobro uočio kako: „Jugoslavija nije prva zemlja koja se raspala. U dvadesetom sto-

<sup>9</sup> Filip Ejodus, „Kontrola konvencionalnog naoružanja na Zapadnom Balkanu“, u Radmila Nakarada, Dragan Živojinović, priredili, Srbija u evropskom i globalnom kontekstu, Univerzitet u Beogradu - Fakultet političkih nauka, Beograd, 2012., str. 241-251,

<sup>10</sup> Vidi: Jasminka Simić, „Efekti Dejtonskog mirovnog sporazuma“, u Stevan Nedeljković, Milan Krstić, Dragan Živojinović (urs.), *Dvadeset godina od Dejtonskog mirovnog sporazuma - trajni mir ili trajni izazovi*, Univerzitet u Beogradu - Fakultet političkih nauka, Beograd, 2016., str. 69-87, <http://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2017/02/Dvadeset-godina-od-Dejtonskog-mirovnog-sporazuma-final-final-30-1-2017.pdf>, (pristupljeno: 1.2.2019)

<sup>11</sup> Organization for Security and Co-operation in Europe, Mission to Bosnia and Herzegovina, *Agreement on sub-regional arms control*, Florence, 14 June 1996, p. 4,5, <https://web.archive.org/web/20110721101240/http://arhiva.morh.hr/hvs/SPORAZUMI/tekstovi/SSKN-engleski.pdf>, (pristupljeno: 2.2.2019)

<sup>12</sup> Dejan Jović, *Jugoslavija: Država koja je odumrla*, Prometej, Zagreb, 2003.

ljeću ... gotovo nijedna europska zemlja nije bila pošteđena nekog traumatičnog oblika ... preokreta (kolapsa režima) i/ili secesije, odnosno dezintegracije.<sup>13</sup>

Profesor Jović se takođe osvrnuo i na pitanje samoodređenja koje je pokrenuo rat u bivšoj Jugoslaviji kao deo šireg konteksta na kraju Hladnog rata. On o tome piše: „veliki povratak samoodređenja bio je još jedna izravna posljedica kraja Hladnog rata u Europi. U postimperijalnom svijetu, samoodređenje je neizbježna, ali opasna i potencijalno eksplozivna ideja. Koliko god bila emancipatorska i povezana sa idejom slobode, ona je istodobno i ideja koja otvara pitanje granica između novonastalih zemalja, a time i otvara prostor za nove sukobe među njima.“<sup>14</sup>

Zato je važno pokazati kako je ratno nasleđe uticalo na vojne odnose Srbije i Hrvatske u proteklih dvadesetak godina obzirom da te dve države predstavljaju glavnu osovinu bezbednosti na ovom području. Kao teorijski okvir koji najbolje pokazuje vezu sa mojom hipotezom o postojanju bezbednosne dileme uzeo sam socijalni konstruktivizam. Politička upotreba prošlosti danas utiče na formiranje javnog mnjenja nekad i stvarajući iluziju bezbednosne dileme. Bivša Jugoslavija je područje etničkih i nacionalnih tenzija gde sećanje igra važnu ulogu u formiranju nacionalnih identiteta. Zato je ta teorija važna za objašnjenje vojno tehničkih odnosa Srbije sa Hrvatskom nakon početka građanskog rata u Ukrajini.

Kao polazišnu tačku socijalnog konstruktivizma korišću smernice autora Todora Kuljića koji se bavio tom teorijom. On piše: „od sloma hladnoratovskog poretka sećanja slabi aktuelnost univerzalne istorije i istraživanje dugih procesa, a raste zanimanje za lokalna i kontigentna dešavanja.“<sup>15</sup> Građanski rat u Ukrajini predstavlja bezbednosnu prekretnicu odnosa na tlu jugoistočne Evrope. Njegovi efekti se vide i na balkanskom poluostrvu imajući u vidu aktivno naoružavanje Srba i Hrvata što njihovi zvaničnici opravdavaju željom za modernizacijom vojnog arsenala.

Prema Todoru Kuljiću: „neodstranjivo jezgro ili ontologija socijalnog konstruktivizma jeste gledište da kolektivno pamćenje čine viđenja onih zbivanja koja su značajna za pojedince kada sebe definišu kao člana određene grupe... Akteri sećanja i njegove rekonstrukcije su pretežno društvene prirode: mogu biti institucionalizovani ... i neinstitucionalizovani...“<sup>16</sup> U kontekstu naoružavanja dvaju država, političke elite Srbije i Hrvatske upotrebljavaju prošlost zarad učvršćivanja svojih stečenih pozicija. Taj teorijski okvir po mom mišljenju će najbolje objasniti situaciju bezbednosne dileme ako uzmemo u obzir aktivno naoružavanje obeju strana koje to pravdaju težnjom za modernizacijom svojih vojnih arsenala.

Odnosi Srbije i Hrvatske oblikovani su osim socijalnim konstruktivizmom i širim uticajem interdisciplinarnih psiholoških, antropoloških, identitetskih i drugih činilaca. Profesor Jović govorio je o redefinisaniu nacionalnog identiteta nakon ratnih trauma kao što je to bilo tokom rata devedesetih. On je lepo primetio da: „dok je tranzicija mira u rat obavljena brzo i efikasno, proces izgradnje trajnog mira kroz tranziciju iz rata u mir usporen je stalnim otporom onih kojima je u interesu da se rat nikad ne završi. Njima je to u interesu jer je rat postao centralni dio novog političkog i nacionalnog identiteta koji država promovira u javnom prostoru.“<sup>17</sup>

<sup>13</sup> Dejan Jović, *Jugoslavija: Država koja je odumrla*, op. cit, str. 9.

<sup>14</sup> Dejan Jović, *Rat i mit: politika identiteta u subremenoj Hrvatskoj*, op. cit, str. 157.

<sup>15</sup> Todor Kuljić, *Kultura sećanja: Teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti*, Čigoja Štampa, Beograd, 2006, str. 36.

<sup>16</sup> Todor Kuljić, *Kultura sećanja: Teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti*, op. cit, str. 96.

<sup>17</sup> Dejan Jović, *Rat i mit: politika identiteta u suvremenoj Hrvatskoj*, op. cit, str. 23.

Zato političkim elitama odgovara atmosfera permanentnog sukoba i pozivanja na rat. Tako se upravlja strahom stanovništva koji se usklađuje sa potrebama elite u zavisnosti od političkih okolnosti. Ratne traume i dalje utiču na vojne odnose Srbije i Hrvatske ostavljajući tinjajućom atmosferu bezbednosne dileme. Zaobilazi se potpisani Sporazum Srbije i Hrvatske u oblasti odbrane koji bi trebalo da učvrsti njihovu vojno-tehničku saradnju. To se vidi kroz aktivno naoružavanje obeju vojski koje se pripremaju za slučaj sukoba. U nastavku teksta upoređićemo vojne kapacitete Srpske i Hrvatske.

Srbija se prema Globalfirepower indeksu vojne moći nalazi na 78. mestu na svetu dok Hrvatska zauzima 72. poziciju. Srbija ima više aktivnog i rezervnog osoblja nego Hrvatska dok Hrvati imaju veći budžet za odbranu, 830 naspram 958 miliona dolara. Srbija ima 104 aviona a Hrvatska 73. I po ukupnom broju tenkova Srbija je u prednosti 805 naspram 72, dok Hrvati imaju prednost po broju plovila 28 naprema 19.<sup>18</sup> Na osnovu ovih prostih statističkih parametara, možemo zaključiti da Srbija ima blagu prednost kada je reč o opremljenosti vojnog arsenala. Hrvatska je, zbog izlaska na more bolje opremljena u mornaričkim oružjima. Pošto je ovo gruba skica snaga obeju armija, autor se nije fokusirao na detaljnije poređenje po kategorijama naoružanja.

Prema podacima Međunarodnog instituta za strateške studije (International Institute for Strategic Studies) Hrvati imaju 15.650 aktivnog vojnog osoblja koje je podeljeno na kopnenu vojsku, mornaricu, vazduhoplovstvo i združeni štab dok je 3.000 policajaca naoružano.<sup>19</sup> Na osnovu podataka tog Instituta, Srbija ima više aktivnog vojnog osoblja koje broji 28.150 ljudi podeljenih u kopnenu vojsku, vazduhoplovstvo i PVO, trenazna komanda, garda, i drugi službenici Ministarstva odbrane. Treba pomenuti i 3.700 naoružanih pripadnika Žandarmerije.<sup>20</sup>

Kada je reč o modernizaciji Hrvatske vojske, njeni ciljevi: „... uključuju rečna patrolna vozila, čiji je prototip prikazan u junu 2017. godine. Takođe, postoje planovi za zamenu flote Migova-21, za šta ministarstvo odbrane je očekivalo ponude do kraja 2018. godine.“<sup>21</sup> Tender za kupovinu izraelskih F-16 barak aviona je propao zbog čega je i hrvatsko Ministarstvo odbrane povodom toga prenelo izvinjenje države Izrael iz januara ove godine.<sup>22</sup>

Srpska vojska razvija vojno-tehničku saradnju sa Rusijom o čemu svedoči da je 2017. godine dobila šest Mig-29 borbenih aviona. „Kao deo vojno-tehničkog sporazuma Rusije i Srbije, zvanični Beograd takođe očekuje donaciju u vidu T-72 glavnih borbenih tenkova i BRDM-2 vozila za izviđanje. Srbija je takođe zainteresovana za S-300 PVO si-

<sup>18</sup> Globalfirepower, *Comparison results of military strengths*, Subjects Serbia, Croatia, <https://www.globalfirepower.com/countries-comparison-detail.asp?form=form&country1=serbia&country2=croatia&Submit=COMPARE>, (pristupljeno: 3.2.2019)

<sup>19</sup> International institute for Strategic Studies, *The annual assessment of global military capabilities and defence economies*, 2018, p. 90, <https://www.iiss.org/publications/the-military-balance/the-military-balance-2018>, (pristupljeno: 3.2.2019)

<sup>20</sup> International institute for Strategic Studies, *The annual assessment of global military capabilities and defence economies*, op. cit, str. 143.

<sup>21</sup> International institute for Strategic Studies, *The annual assessment of global military capabilities and defence economies*, op. cit, str. 90.

<sup>22</sup> Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, *Očitovanje države Izrael o projektu nabave VBA*, 10.1.2019, <https://www.morh.hr/hr/vijesti-najave-i-priopcenja/priopcenja/18553-ocitovanje-drzave-izrael-o-projektu-nabave-vba.html>, (pristupljeno: 4.2.2019)

stem, unapređujući tako svoju protivvazдушnu odbranu“ – stoji u izveštaju Međunarodnog instituta za strateške studije.<sup>23</sup> O modernizaciji srpske vojske govorio je i Ministar odbrane Aleksandar Vulin prilikom obilaska Tehničkog opitnog centra na poligonu „Nikinci“. Prema njegovim rečima, u 2018. godini uvedeno je 29 novih sistema za naoružanje. Srbija ima 10 Mig-29 aviona dok je sa Belorusijom dogovorena isporuka još četiri. Takođe, Vulin je govorio i o nabavci Erbasovih H-145 helikoptera čija bi kompletna isporuka bila završena tokom 2019. godine.<sup>24</sup>

Osim naoružavanja, važno je osvrnuti se i na ono što je zapisano u strateško doktrinarnim dokumentima iz oblasti odbrane Srbije i Hrvatske. Srpska Strategija nacionalne bezbednosti stara je deset godina što znači da se u tom periodu bezbednosno okruženje značajno promenilo što pokazuje zaostatak ovog dokumenta sa uvek menjajućim kontekstom ravnoteže snaga. Hrvatska Strategija nacionalne bezbednosti doneša je 2017. godine i samim tim je novijeg datuma što predstavlja veću ažurnost u odnosu na Srpsku stranu.<sup>25</sup>

Govoreći o bezbednosnom okruženju, Hrvatska strategija građanski rat u Ukrajini pominje samo na jednom mestu gde stoji: „očigledno je da Evropski kontinent trpi značajne posledice geopolitičkih tenzija i pretnji Evropskoj bezbednosti, naročito od izbijanja krize u Ukrajini.“<sup>26</sup> Nacionalna bezbednosna strategija Republike Srbije uopšte ne pominje konflikt u Ukrajini iako Srbija pretenduje za članstvo u EU i priznaje teritorijalnu celovitost Ukrajine. Ono što je eklatantan primer kako politički realizam i kultura sećanja oblikuju posleratne odnose jeste deo Strategije nacionalne bezbednosti Republike Srbije gde piše: „na ukupno bezbednosno stanje u Republici Srbiji u znatnoj meri utiču posledice višegodišnjeg građanskog rata vođenog na prostorima nekadašnje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, međunarodne izolacije Savezne Republike Jugoslavije i NATO bombardovanja, kao i izraženi problemi tranzicije.“<sup>27</sup>

Na osnovu analize ovog poglavlja možemo zaključiti kako nakon izbijanja građanskog rata u Ukrajini postoji bezbednosna dilema u vojnim odnosima Srbije i Hrvatske. Pokušao sam da objasnim šta je te odnose oblikovalo i predvidim kako će oni izgledati u budućnosti. Nerešena bilateralna pitanja nakon završetka građanskog rata u bivšoj Jugoslaviji otežavaju stvaranje mirnodopskih bilateralnih odnosa Srbije sa Hrvatskom. Kroz teorijski okvir socijalnog konstruktivizma i smernice profesora Jovića pokušao sam da objasnim zašto je političkim elitama u interesu da strah od rata održavaju u javnom dis-

<sup>23</sup> International institute for Strategic Studies, *The annual assessment of global military capabilities and defence economies*, op. cit, str. 143.

<sup>24</sup> Republika Srbija, Ministarstvo odbrane, *Ministar Vulin: Vojska se unapređuje i osavremenjuje sredstvima koja smo sami proizveli*, 30.01.2019., <http://www.mod.gov.rs/cir/13580/ministar-vulin-vojska-se-unapređuje-i-osavremenjuje-sredstvima-koja-smo-sami-proizveli-13580>, (pristupljeno: 4.2.2019)

<sup>25</sup> Za više videti: Republika Srbija, Ministarstvo odbrane, *Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije*, Beograd, Oktobra 2009, [http://mod.gov.rs/multimedia/file/staticki\\_sadrzaj/dokumenta/strategije/Strategija%20nacionalne%20bezbednosti%20Republike%20Srbije.pdf](http://mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/strategije/Strategija%20nacionalne%20bezbednosti%20Republike%20Srbije.pdf), (pristupljeno: 5.2.2019) i Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Hrvatski Sabor, *Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske*, NN 73/2017, [https://www.morh.hr/images/stories/\\_morh\\_2017/pdf/zakoni/sns\\_rh\\_26072017.pdf](https://www.morh.hr/images/stories/_morh_2017/pdf/zakoni/sns_rh_26072017.pdf), (pristupljeno: 5.2.2019)

<sup>26</sup> Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, *The Republic of Croatia national security strategy*, 2017, p. 12, [https://www.morh.hr/images/stories/\\_morh\\_2018/strategije/strategy\\_18012018.pdf](https://www.morh.hr/images/stories/_morh_2018/strategije/strategy_18012018.pdf), (pristupljeno: 5.2.2019)

<sup>27</sup> Republika Srbija, Ministarstvo odbrane, *Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije*, op. cit, str. 7.

kursu. Kosovo predstavlja za ovu regiju važan bezbednosni izazov i kao što Ukrajina pokušava reintegrirati samoproglašene nezavisne teritorije, i ovde se bojažljivo u javnom diskursu govori o potencijalnoj vojnoj opciji ukoliko Kosovo stvori svoju vojsku. Hrvatska bi verovatno u tom slučaju stala na stranu Kosova čiju je nezavisnost priznala. Mogućnost za takav sukob značajno utiče na ponašanje aktera u ovom regionu stvarajući bezbednosnu dilemu. Naredna celina će objasniti ulogu NATO alijanse kao međunarodnog bezbednosnog činioca u ovom regionu.

## Uloga NATO-a u vojnim odnosima Srbije i Hrvatske

Kraj Hladnog rata bio je prekretnica u delovanju NATO alijanse zbog čega je ona iskoristila situaciju u bivšoj Jugoslaviji kako bi redefinisala svoju ulogu izašavši van okvira Vašingtonskog sporazuma o čemu je govorila Jasminka Simić. To je period početka unipolarne dominacije SAD kao jedine preostale svetske supersile nakon raspada SSSR. Taj događaj uticao je na oblikovanje i ovdašnje bezbednosne strukture.

Srbija i Hrvatska nemaju isti status u odnosu na NATO zato što je Hrvatska postala članica 2009. godine dok Srbija, imajući u vidu rezoluciju iz 2007. godine ne želi članstvo već samo da sa NATO razvija saradnju.<sup>28</sup> Za Srbe, NATO je negativno uticao na državni suverenitet i njen teritorijalni integritet. Pomenuta Strategija nacionalne bezbednosti Srbije označila je NATO bombardovanje kao jedno od činioca koji značajno utiču na ukupno bezbednosno stanje u Republici Srbiji.<sup>29</sup> Uprkos tome, Srbija iako nije članica, ima naj snažniji stepen saradnje sa ovom alijansom, kako kroz program Partnerstva za mir, tako i kroz sprovođenje vojnih vežbi.

Uloga ove alijanse u regiji je da održi stabilnim vojno-bezbednosne odnose i koristi SAD-u kao deo šire strategije prodora na istok i obuzdavanja Rusije. U najskorijem Strateškom konceptu NATO-a iz 2010. godine piše: „naš cilj je da ... olakšamo proces evro-atlanskih integracija Zapadnog Balkana, sa ciljem osiguranja trajnog mira i stabilnosti zasnovanog na demokratskim vrednostima, regionalnoj saradnji i dobrosusedskim odnosima.“<sup>30</sup>

NATO kao međunarodni akter u ovoj regiji može pomoći da se smanji napetost i ukloni situacija bezbednosne dileme u vojnim odnosima Srbije i Hrvatske. Ova alijansa je aktivno angažovana u ukrajinskom konfliktu tako da ne može imati pun fokus i na Srbiju i Hrvatsku. Smatram da će NATO samo održavati bezbednosnu dilemu na ovim prostorima težeći da ona ne preraste u konflikt većih razmera.

<sup>28</sup> Vidi: Narodna skupština Republike Srbije, *Rezolucija Narodne skupštine Republike Srbije o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije*, „Službeni glasnik RS“, broj 125, 26. decembar 2007, član 6, <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/rezolucija/2007/125/1/reg>, (pristupljeno: 6.2.2019); NATO, Member countries, *Alphabetical list of NATO member countries*, Last updated 26 Mar. 2018, [https://www.nato.int/cps/em/natohq/topics\\_52044.htm](https://www.nato.int/cps/em/natohq/topics_52044.htm), (pristupljeno: 6.2.2019)

<sup>29</sup> Isto.

<sup>30</sup> NATO, Active enlargement, Modern defence, *Strategic concept for the defence and security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*, Lisabon, 19-20 November 2010, p. 31, [https://www.nato.int/nato\\_static\\_fl2014/assets/pdf/pdf\\_publications/20120214\\_strategic-concept-2010-eng.pdf](https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf), (pristupljeno: 5.2.2019)



## Zaključak

Smatram kako je moja početna hipoteza o postojanju bezbednosne dileme u vojnim odnosima Srbije i Hrvatske nakon izbijanja građanskog rata u Ukrajini potvrđena. Ukrajinski građanski rat ima bezbednosne implikacije na Srbiju i Hrvatsku što podstiče njihove vojske da se aktivno naoružavaju. Jedan od razloga za to jeste i povratak boraca sa ratišta koji su potencijalne pretnje. Takođe, postoje i regionalni izazovi kao što je pitanje Kosova i Metohije što dodatno utiče na ovdašnje bezbednosno okruženje. Za Srbiju, to je pitanje od vitalnog značaja za njenu unutrašnju bezbednost što se i vidi prema njenoj Strategiji nacionalne bezbednosti. Dejtonski sporazum poslužio je kao osnov za uspostavljanje regionalne stabilnosti i podregionalnog sistema o kontroli konvencionalnog naoružanja. Time je, postavljanjem ograničenja na različite kategorije naoružanja, pokušano da se umanje šanse za izbijanje oružanog konflikta većih razmera na ovom geo-strateški važnom području gde se ukrštaju putevi i rute snabdevanja. Zato to predstavlja važan činilac u regionalnoj ravnoteži snaga jer svako trvenje u odnosima Srbije i Hrvatske prelilo bi se i na Bosnu i Hercegovinu. NATO ostaje glavni spoljni balanser u vojnim odnosima Srbije i Hrvatske težeći da održi stabilnost i bezbednost u regiji. Ove države imaju različit status kada je u pitanju članstvo u NATO ali sa alijansom razvijaju odnose vojno-tehničke saradnje. I dalje se vidi pokušaj Rusije da uvlačenjem na Balkan zadrži jedno od svojih uporišta u Evropi. Ukrajinski građanski rat i angažman NATO-a deo je šire strategije SAD kojom se trudi stegnuti обруč oko Rusije. Za odnose Srbije i Hrvatske, u ovom kontekstu, veoma je značajno ostvariti kontinuirani dijalog na najvišem diplomatskom nivou kako bi trenutna situacija mogla biti bolje kontrolisana.

## Literatura

- [1] John H. Herz, „Idealist internationalism and security dilemma“, *World politics*, Vol 2, No. 2, (Jan., 1950), pp. 157-180, <https://www.jstor.org/stable/2009187>
- [2] Robert Jervis, „Cooperation under security dilemma“, *World politics*, Vol 30. No. 2, (Jan., 1978), pp. 167-214, <https://www.jstor.org/stable/2009187>
- [3] Dejan Jović, *Rat i mit: politika identiteta u suvremenoj Hrvatskoj*, Fraktura, Zagreb, 2017.
- [4] Matthias Bieri, *The Western Balkans between Europe and Russia*, CSS analyses in security policy, No. 170, March 2015, p. 1, <http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/CSSAnalyse170-EN.pdf>,
- [5] Jelena Beslin, Marija Ignjatijević, *Balkan foreign fighters: from Syria to Ukraine*, European Institute for Security Studies, 20/2017, June 2017, p. 2, <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%202020%20Balkan%20foreign%20fighters.pdf>, (pristupljeno: 1.2.2019)
- [6] General framework agreement for peace in Bosnia and Herzegovina, *Constitution of Bosnia and Herzegovina*, Annex 1-B, Article I, General obligations, [https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA\\_951121\\_DaytonAgreement.pdf](https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf)
- [7] Filip Ejodus, „Kontrola konvencionalnog naoružanja na Zapadnom Balkanu“, u Radmila Nakarada, Dragan Živojinović, priredili, *Srbija u evropskom i globalnom kontekstu*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, Beograd, 2012, str. 241-251.
- [8] Jasminka Simić, „Efekti Dejtonskog mirovnog sporazuma“, u Stevan Nedeljković, Milan Krstić, Dragan Živojinović (urs.), *Dvadeset godina od Dejtonskog mirovnog sporazuma – trajni mir ili trajni izazovi*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, Beograd, 2016, str. 69-87, <http://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2017/02/Dvadeset-godina-od-Dejtonskog-mirovnog-sporazuma-final-final-30-1-2017.pdf>

[9] Organization for Security and Co-operation in Europe, Mission to Bosnia and Herzegovina, *Agreement on sub-regional arms control*, Florence, 14 June 1996, p. 4,5, <https://web.archive.org/web/20110721101240/http://arhiva.morh.hr/hvs/SPORAZUMI/tekstovi/SSK-N-engleski.pdf>

[10] Dejan Jović, *Jugoslavija: Država koja je odumrla*, Prometej, Zagreb, 2003.

[11] Todor Kuljić, *Kultura sećanja: Teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti*, Čigoja Štampa, Beograd, 2006.

[12] Globalfirepower, *Comparison results of military strengths*, Subjects Serbia, Croatia, <https://www.globalfirepower.com/countries-comparison-detail.asp?form=form&country1=serbia&country2=croatia&Submit=COMPARE>, (pristupljeno: 3.2.2019)

[13] International institute for Strategic Studies, *The annual assessment of global military capabilities and defence economies*, 2018, <https://www.iiss.org/publications/the-military-balance/the-military-balance-2018>

[14] Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, *Očitovanje države Izrael o projektu nabave VBA*, 10.1.2019, <https://www.morh.hr/hr/vijesti-najave-i-priopcenja/priopcenja/18553-ocitovanje-drzave-izrael-o-projektu-nabave-vba.html>

[15] Republika Srbija, Ministarstvo odbrane, *Ministar Vulin: Vojska se unapređuje i osavremenjuje sredstvima koja smo sami proizveli*, 30.01.2019, <http://www.mod.gov.rs/cir/13580/ministar-vulin-vojska-se-unapredjuje-i-osavremenjuje-sredstvima-koja-smo-sami-proizveli-13580>

[16] Republika Srbija, Ministarstvo odbrane, *Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije*, Beograd, Oktobra 2009, [http://mod.gov.rs/multimedia/file/staticki\\_sadržaj/dokumenta/strategije/Strategija%20nacionalne%20bezbednosti%20Republike%20Srbije.pdf](http://mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadržaj/dokumenta/strategije/Strategija%20nacionalne%20bezbednosti%20Republike%20Srbije.pdf),

[17] Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Hrvatski Sabor, *Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske*, NN 73/2017, [https://www.morh.hr/images/stories/\\_morh\\_2017/pdf/zakoni/sns\\_rh\\_26072017.pdf](https://www.morh.hr/images/stories/_morh_2017/pdf/zakoni/sns_rh_26072017.pdf)

[18] Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, *The Republic of Croatia national security strategy*, 2017, p. 12, [https://www.morh.hr/images/stories/\\_morh\\_2018/strategije/strategy\\_18012018.pdf](https://www.morh.hr/images/stories/_morh_2018/strategije/strategy_18012018.pdf),

[19] NATO, Active enlargement, Modern defence, *Strategic concept for the defence and security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*, Lisabon, 19-20 November 2010, p. 31, [https://www.nato.int/nato\\_static\\_files2014/assets/pdf/pdf\\_publications/20120214\\_strategic-concept-2010-eng.pdf](https://www.nato.int/nato_static_files2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf)

[20] Narodna skupština Republike Srbije, *Rezolucija Narodne skupštine Republike Srbije o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije*, „Službeni glasnik RS“, broj 125, 26. decembar 2007, član 6, <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/rezolucija/2007/125/1/reg>

[21] NATO, Member countries, *Alphabetical list of NATO member countries*, Last updated 26 Mar. 2018, [https://www.nato.int/cps/em/natohq/topics\\_52044.htm](https://www.nato.int/cps/em/natohq/topics_52044.htm)